

Бойко Олександр Васильович,
суддя Голосіївського районного суду міста
Києва

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СУДДІ ЯК КОРУПЦІЙНИЙ РИЗИК ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Кримінальна процесуальні форма регулювання повноважень судді під час здійснення правосуддя чи вирішення інших питань, визначених у Кримінальному процесуальному кодексі (далі - КПК) України, передбачає наявність дискреційних повноважень, коли суддя приймає рішення на підставі суддівського розсуду у визначених законом межах.

Разом з цим, судова дискреція - явище суперечливе, як на рівні судової практики, та і в кримінальній процесуальній теорії. З одного боку суддівський розсуд має бути одним із засобів реалізації принципу справедливості та верховенства права під час здійснення правосуддя. Але з іншого - можливість вибору варіанту поведінки під час прийняття судового рішення обумовлює наявність корупційного ризику. Адже, за наявності можливості вибору варіанту поведінки важко відрізнити - коли рішення судді, прийняте в межах дискреційних повноважень, дійсно є справедливим, а коли воно є зловживанням правом судового розсуду чи суддівським свавіллям.

Це обумовлено тим, що за всіма формальними ознаками рішення, прийняте в межах дискреційних повноважень, буде відповідати нормі права (букві закону), але при цьому буде суперечити принципам здійснення правосуддя, зокрема - верховенству права, справедливості та добросовісності. Тобто, таке рішення не буде відповідати «духу права». А тому виникає необхідність з'ясування суті цього правового феномену.

Так, відповідно до Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи № Я (80) 2 від 11 березня 1980 року *дискреційними є повноваження*, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за цих обставин.

Вітчизняна судова практика також намагалася розкрити суть цього правового явища. Так, в Постанові *Верховного Суду від 27.02.2018 у справі № 816/591/15-а вказано, що* дискрецією є законодавчо закріплена можливість певного державного органу вибирати одне з альтернативних діянь. Причому, кожна з таких альтернатив є правомірною.

Окрім цього, на сайті судової влади України оприлюднено «Науковий висновок щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією», де резюмується, що:

- дискреційне повноваження може полягати у виборі діяти, чи бездіяти, а якщо діяти, то у виборі варіанту рішення чи дії серед варіантів, що прямо або опосередковано закріплені у законі;

- дискреційне повноваження надається у спосіб його закріплення в оціночному понятті, відносно-визначеній нормі, альтернативній нормі, нормі із невизначеною гіпотезою. Для позначення дискреційного повноваження законодавець використовує, зокрема, терміни «може», «має право», «за власної ініціативи», «дбає», «забезпечує», «веде діяльність», «встановлює», «визначає», «на свій розсуд»;

- при реалізації дискреційного повноваження суб'єкт владних повноважень зобов'язаний поважати основоположні права особи, додержуватися: конституційних принципів; принципів реалізації відповідної владної управлінської функції; принципів здійснення дискреційних повноважень; змісту публічного інтересу; положень власної компетенції; вказівок, викладених у інтерпретаційних актах; фахових правил, закріплених у нормативних актах; адміністративної практики; судової практики; процедурних вимог [1].

Таким чином, під суддівським розсудом розуміють обраний суддею в межах своїх повноважень з ряду альтернатив (кожна з яких законна) варіант поведінки (рішення), узгоджений з конкретними умовами кримінального провадження. Тобто, варіанти рішення, дії чи бездіяльності, які приймає суддя під час здійснення правосуддя при реалізації дискреційного повноваження мають бути передбачені у кримінальному процесуальному законодавстві. Окрім цього, суддівський розсуд передбачає можливість вибору варіанту рішення і тоді, коли ця можливість виникає через прогалини чи колізії правового регулювання кримінальних процесуальних правовідносин.

Але суддівський розсуд не безмежний. Його реалізація передбачає наявність меж законних можливостей. Будь-яке рішення, яке прийняте поза цими межами, не є законним. Але і в рамках цих меж рішення теж можуть відрізнятися. Зокрема, в ч. 5 ст. 182 КПК України вказано, що розмір застави визначається щодо особи, підозрюваної чи обвинуваченої у вчиненні особливо тяжкого злочину від вісімдесяти до трьохсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. У виключних випадках, якщо суд встановить, що застава у зазначених межах не здатна забезпечити виконання особою, що підозрюється, обвинувачується у вчиненні особливо тяжкого злочину, покладених на неї обов'язків, застава може бути призначена у розмірі, який перевищує триста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб відповідно [2].

Як бачимо, під час регулювання кримінальних процесуальних правовідносин шляхом закріплення дискреційних повноважень, має місце відхід від жорстких меж формальної законності та закріплення певної гнучкості законодавства щодо застосування кримінальних процесуальних норм з огляду на обставини кримінального провадження. Але така та гнучкість законодавства приховує в собі і корупційні ризики. Зокрема, у наведеному вище прикладі, законодавець визначає межі, в яких суд може визначати розмір застави, а вже конкретну суму застави (яка може суттєво відрізнятися) суддя визначає на підставі внутрішнього

Законодавець встановлює межі розсуду у таких формулюваннях: «може», «має право», «при необхідності». Але і в цих формулюваннях, які передбачають вибір в межах визначених законом варіантів поведінки, як правило, закріплюються умови прийняття цього рішення (наприклад, якщо суд встановить, що застава у зазначених межах не здатна забезпечити виконання особою покладених на неї обов'язків).

Але у більшості випадків межі суддівського розсуду не прямо закріплені у кримінальному процесуальному законодавстві, а випливають із загальних засад кримінального провадження чи його завдань. Окрім цього, при прийнятті рішення на підставі дискреційних повноважень, слід враховувати і моральні норми, правила доцільності та добросовісності.

Отже, побудова правової держави передбачає необхідність прийняття судового рішення з дотримання принципів законності, верховенства права, справедливості та зважати на вплив цього рішення на долі людей. Це обумовлює необхідність розробки системи гарантій належного застосування судової дискреції шляхом прийняття якісного, чіткого та зрозумілого законодавства, що дозволить корупційні ризики знизити до мінімуму, а внутрішнє переконання судді буде характеризуватися не як свавілля чи зловживання правом, а як судова дискреція.

Список використаних джерел

1. Науковий висновок щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією // Судова влада України. иКБ: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/naukovi_visnovki/nauk_visnovok_01_03_2018.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України // Верховна Рада України. иКБ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/4651-17>.

Бондюк Андрій Федорович, начальник управління кадрового забезпечення Головного управління Національної поліції в Івано-Франківській області, кандидат юридичних наук

МІЖНАРОДНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Одним з пріоритетних напрямків сучасного міжнародного співробітництва, поряд з боротьбою з тероризмом, є протидія корупції. У зв'язку з цим особливу значимість має трансформація і гармонізація національних законодавств з урахуванням міжнародної складової. За даними досліджень Європейського парламенту, відсутність в масштабах Європейського Союзу узгоджених дій у боротьбі з організованою злочинністю і корупцією обходиться Європейському Союзу в 71 млрд євро в рік [1].